

УДК 658.155

Анастасія Римар, Надія Синькевич

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

**АНАЛІЗ ВПЛИВУ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ-ЗАМІННИКІВ НА
ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ: СТРАТЕГІЧНИЙ АСПЕКТ**

Anastasia Rymar, Nadiya Synkevych

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

**ANALYSIS OF THE IMPACT OF THE USE OF SUBSTITUTE RESOURCES ON
REDUCING PRODUCT COSTS: A STRATEGIC ASPECT**

У сучасних умовах господарювання, що характеризуються високим рівнем нестабільності цін на сировинних ринках та постійними розривами логістичних ланцюгів, питання оптимізації витрат на виробництво набуває особливої гостроти. Для більшості промислових та аграрних підприємств України частка матеріальних витрат у загальній структурі собівартості залишається домінуючою. Саме тому економічний аналіз можливостей використання матеріальних ресурсів-замінників виступає ключовим інструментом забезпечення конкурентоспроможності та фінансової стабільності бізнесу. Пошук альтернативної сировини та матеріалів зумовлений не лише прагненням до економії, а й стратегічною необхідністю адаптації виробничих циклів до дефіциту певних ресурсів. Ефективна стратегія заміщення дозволяє підприємству знизити залежність від монопольних постачальників та імпортової складової, що є критичним фактором безпеки в умовах воєнного стану. Аналіз заміників дає змогу виявити приховані резерви зниження витрат без суттєвої втрати якісних показників готової продукції. Оцінювання доцільності впровадження ресурсів-замінників має базуватися на комплексному аналітичному підході. Він включає порівняння технічних характеристик основної та альтернативної сировини, аналіз цінової кон'юктури ринку заміників, а також прогнозу оцінку зміни операційних витрат. Важливо розуміти, що стратегічний ефект заміщення виявляється не лише в миттєвій економії на закупівлях, а й у підвищенні гнучкості виробничої системи та її здатності швидко реагувати на зовнішні шоки.

Окрему увагу в межах методологічного підходу слід приділити інструментарію ABC-аналізу та XYZ-аналізу в контексті ресурсного забезпечення. Це дозволяє класифікувати матеріальні потоки за ступенем їх впливу на кінцеву собівартість та стабільністю споживання. Інтеграція таких методів з функціонально-вартісним аналізом дає можливість не просто замінити один ресурс іншим, а оптимізувати саму конструкцію вибору або технологічний процес, усуваючи зайві витрати, які не додають цінності продукту для споживача. Аналіз досвіду передових підприємств регіону свідчить, що впровадження вторинної сировини або локальних матеріальних аналогів забезпечує зниження виробничої собівартості в середньому на 10-15%.

Для систематизації процесу вибору альтернативних ресурсів пропонується впровадження внутрішнього алгоритму стратегічного оцінювання заміників, який включає три етапи. На першому етапі проводиться релевантний аналіз техніко-технологічної сумісності, де визначається, чи не призведе заміна ресурсу до критичного зниження якісних характеристик кінцевого продукту. Другий етап передбачає економічний моніторинг «total cost of ownership» (загальної вартості володіння), оскільки дешевша сировина-замінник може вимагати дорожчої логістики або додаткової технологічної обробки. Третій етап – це оцінка ризиків ланцюга постачання, що дозволяє спрогнозувати надійність нових контрагентів у довгостроковій перспективі.

Важливим елементом стратегічного аналізу є також розрахунок «точки еквівалентності», за якої використання заміни стає економічно доцільнішим, ніж закупівля основної сировини за високими ринковими цінами. Такий аналітичний підхід дозволяє підприємству не просто реагувати на дефіцит, а про активно формувати ресурсний портфель, мінімізуючи вплив інфляційних процесів та валютних коливань на собівартість продукції. Використання ресурсів-замінників часто взаємодіє з принципами сталого розвитку виробництва та раціонального природокористування. Застосування відходів як вторинної сировини не лише знижує матеріаломісткість продукції, а й покращує імідж підприємства як соціально відповідального суб'єкта господарювання. Це створює додаткові нематеріальні переваги у стратегічній перспективі, що сприяє зміцненню позицій на міжнародних ринках.

Варто наголосити, що стратегічний успіх заміщення ресурсів залежить від синергії між відділом закупівель, технологічним департаментом та фінансовою службою. Створення єдиного інформаційного простору для моніторингу ринку альтернатив дозволяє оперативно реагувати на цінові коливання. Таким чином, управління процесом заміщення має стати не епізодичним заходом, а частиною загальної стратегії управління витратами підприємства.

Отже, економічний аналіз впливу заміників на формування собівартості є стратегічно важливим напрямом аналітичної роботи на підприємстві. Він створює базу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на зміцнення конкурентних переваг. У сучасних реаліях перехід до використання ресурсів-замінників має розглядатись не як вимушений тимчасовий захід, а як елемент інноваційної політики підприємства. Системний підхід до вивчення ресурсних альтернатив дозволяє суб'єктам господарювання не лише ефективно контролювати витрати, а й забезпечувати сталий розвиток, підвищувати адаптивність виробничих потужностей та гарантувати економічну безпеку в умовах високої невизначеності ринкового середовища.

Список використаних джерел:

1. Головка Т. В. Стратегічний аналіз: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2022. 198 с.
2. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність. Київ, 2024. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 08.05.2026).
3. Череп А. В., Телін С. В. Стратегічне управління витратами як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. №48. URL: <https://economyandsociety.in.ua/.index.php/journal/article/view/2237> (дата звернення: 08.05.2026).
4. Рій Діана, Синькевич Надія Аналіз собівартості за елементами витрат. Збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток соціально-економічних систем в геоелектронному просторі» (м. Тернопіль, 22-23 травня, 2024 р.) Тернопіль, ТНТУ імені Івана Пулюя - , 2024 с. 102-105.
5. Синькевич Надія . Економічний аналіз структурних змін виробництва в сучасних умовах (на прикладі пивоварної промисловості). Розвиток соціально-економічних систем в геоелектронному просторі: збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 15-16 травня, 2025 р.). Тернопіль, ФОП Паляниця В.А., 2025 , с.116-119.
6. Співак С., Королюк Т., Капустяк Р., Сушинський В. Удосконалення механізму управління витратами підприємства в сучасних умовах. *Галицький економічний вісник*. 2025. Том 94. № 3. С. 49-56.